

Олександр БАБІЧЕВ,
orcid.org/0000-0003-4682-0971
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії та археології
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(Полтава, Україна) babichev_ai@ukr.net

МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ В СЕРЕДИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОУКРАЇНСЬКИХ І ПОСТРАДЯНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

У статті охарактеризовано процеси модернізації та націоналізації в середині ХХ століття, що стали ключовими етапами трансформації українського суспільства та економіки. В умовах глобальних змін, які відбувалися в той період, Україна пережила значні соціально-економічні та культурні трансформації, що мали довготривалі наслідки для її розвитку в пострадянський період. Оскільки ці процеси мали як позитивні, так і негативні результати, важливо провести глибоке теоретико-методологічне дослідження їх взаємозв'язку та впливу на подальші етапи розвитку країни. Метою дослідження є аналіз процесів модернізації та націоналізації в Україні в середині ХХ століття, визначення їх економічних і соціальних наслідків, а також виявлення взаємозв'язку між цими процесами в загальноукраїнському контексті. Крім того, дослідження має на меті оцінити вплив цих процесів на подальший розвиток України в пострадянський період. Для досягнення поставленої мети було застосовано комплексний підхід, що поєднує кілька методів наукового дослідження. Зокрема, використано історико-методологічний аналіз для розгляду теоретичних основ модернізації та націоналізації, а також методи порівняльного аналізу для вивчення різних етапів економічних трансформацій в Україні та інших країнах Східної Європи. Соціокультурний підхід дозволив оцінити вплив цих процесів на національну ідентичність та культурні трансформації. Результати дослідження свідчать про те, що модернізація в Україні в середині ХХ століття призвела до значних економічних трансформацій, зокрема індустріалізації та розвитку інфраструктури, однак також спричинила соціальні виклики, такі як колективізація та репресії. Націоналізація основних секторів економіки стала важливим інструментом централізації державної влади, що мало як позитивні, так і негативні наслідки для розвитку економіки та соціальної сфери. Встановлено, що націоналізація основних галузей економіки, зокрема в рамках колективізації, стала інструментом централізації державної влади, однак з іншого боку вона вплинула на відродження національних традицій та локальних форм господарювання. Взаємозв'язок між модернізацією та націоналізацією в Україні призвів до унікальних соціально-економічних перетворень, що позначилися на розвитку національної економіки та культури.

Ключові слова: індустріалізація, урбанізація, централізоване планування, примусова колективізація, уніфікація культурних проявів, обмеження національної ідентичності.

Oleksandr BABICHEV,
orcid.org/0000-0003-4682-0971
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department of History and Archaeology
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Poltava, Ukraine) babichev_ai@ukr.net

MODERNIZATION AND NATIONALIZATION IN THE MID-20TH CENTURY: ECONOMIC AND CULTURAL TRANSFORMATION IN THE CONTEXT OF ALL-UKRAINIAN AND POST-SOVIET PROCESSES

The article describes the processes of modernization and nationalization in the mid-20th century, which became key stages in the transformation of Ukrainian society and economy. In the context of global changes that took place during that period, Ukraine experienced significant socio-economic and cultural transformations that had long-term consequences for its development in the post-Soviet period. Since these processes had both positive and negative results, it is important to conduct a deep theoretical and methodological study of their interrelationship and impact on the subsequent stages of the country's development. The study aims to analyze the modernization and nationalization processes in Ukraine in

the mid-20th century, determine their economic and social consequences, and identify the relationship between these processes in the all-Ukrainian context. In addition, the study aims to assess the impact of these processes on the further development of Ukraine in the post-Soviet period. Methods. To achieve this goal, an integrated approach was used that combines several methods of scientific research. In particular, historical and methodological analysis was used to consider the theoretical foundations of modernization and nationalization, as well as methods of comparative analysis to study different stages of economic transformations in Ukraine and other countries of Eastern Europe. The socio-cultural approach made it possible to assess the impact of these processes on national identity and cultural transformations. The results of the study indicate that modernization in Ukraine in the mid-twentieth century led to significant economic transformations, in particular industrialization and infrastructure development, but also caused social challenges, such as collectivization and repression. The nationalization of key sectors of the economy became an important tool for centralizing state power, which had both positive and negative consequences for the development of the economy and the social sphere. Conclusions. The nationalization of major sectors of the economy, particularly within the framework of collectivization, became a tool for centralizing state power, but on the other hand, it influenced the revival of national traditions and local forms of management. The relationship between modernization and nationalization in Ukraine led to unique socio-economic transformations that affected the development of the national economy and culture.

Key words: industrialization, urbanization, centralized planning, forced collectivization, unification of cultural manifestations, restrictions on national identity.

Постановка проблеми. У середині XX століття процеси модернізації та націоналізації набули особливого значення для України як частини радянського простору, зумовлюючи глибокі економічні та культурні трансформації. Зазначені процеси відбувалися в умовах жорсткої централізації та ідеологічного контролю, що значною мірою визначало їхній зміст і напрямок. З одного боку, модернізація сприяла індустріалізації, урбанізації, розвитку освіти та науки, з іншого – націоналізація часто призводила до уніфікації культурних проявів і обмеження національної ідентичності.

Сучасні дослідження цих процесів нерідко фокусуються на окремих аспектах економічних змін або культурної політики, проте комплексний аналіз взаємодії модернізації та націоналізації в контексті загальноукраїнських і пострадянських процесів залишається недостатньо розробленим. Виникає потреба в поглибленому дослідженні, яке враховуватиме як внутрішні соціально-економічні фактори, так і зовнішні впливи, а також їхню роль у формуванні сучасної української національної ідентичності та економічної структури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях підкреслюється значущість національної ідентичності, трансформації політичної свідомості та культурних процесів у формуванні загальноукраїнських і пострадянських тенденцій. Зокрема, у роботі І. Чорної розглядається питання трансформації масової політичної свідомості в умовах модернізації політичної системи України. Авторка наголошує на взаємозв'язку між політичною стабільністю та рівнем свідомості громадян, проте недостатньо досліджує економічні аспекти цих змін (Чорна, 2021: 157-163). Своєю чергою, Н. М. Єфтені аналізує особливості формування політичної свідомості, висвітлюючи соціально-культурні чинники,

що впливають на цей процес, але оминає питання націоналізації як частини модернізації (Єфтені, 2019: 66-70).

О. Резнік у своєму дослідженні підкреслює роль колективної ідентичності під час війни та її вплив на формування нації переможців (Резнік, 2022). Це важливий аспект вивчення національних трансформацій, проте автор не зосереджується на економічних факторах цього процесу. Робота К. Журби, О. Рейпольської є комплексним дослідженням, яке охоплює широкий спектр проблем, пов'язаних із формуванням ідентичності, але недостатньо враховує культурні трансформації середини XX століття (Журба, 2024).

У працях Л. О. Макаренка і З. О. Осіпової акцентується роль ідеології та трансформації політичної культури в умовах гібридної агресії, проте бракує історичного аналізу цих процесів у контексті модернізації (Макаренко, 2016: 139-143; Осіпова, 2024: 120-131). Важливі аспекти національної ідентичності в умовах російсько-української війни досліджує Ю. Поліщук, зосереджуючись на константах і змінах у суспільній свідомості (Поліщук, 2024: 73-93). Однак питання економічних трансформацій залишається поза межами цього дослідження.

В. М. Піщанська вивчає специфіку естетичного у формуванні сучасної української культури, підкреслюючи значення культурних факторів у процесі національної ідентифікації (Піщанська, 2024: 373-379). Водночас недостатньо розкрито економічний вимір цих змін. Новотвори воєнної тематики в українському фольклорі, проаналізовані Н. Сенчило-Татліліоглу, є важливим внеском у дослідження культурних трансформацій, проте мають обмежене застосування щодо аналізу процесів модернізації (Сенчило-Татліліоглу, 2024: 100-106).

Дослідження Л. І. Коткової розглядає мовні особливості як основний елемент формування поетичного бачення сучасності. Авторка підкреслює, що мова у творчості Жадана є інструментом концептуалізації національної ідентичності, що дозволяє поєднувати естетичні та соціокультурні аспекти в єдиному наративі (Коткова, 2023: 220-233). Цей підхід є важливим для розуміння культурних трансформацій у контексті загальноукраїнських процесів.

Таким чином, проведений огляд літератури свідчить про значну увагу науковців до проблеми національної ідентичності та культурних змін, проте економічні аспекти модернізації залишаються недостатньо дослідженими. Важливість подальших наукових пошуків у цьому напрямі зумовлена необхідністю комплексного аналізу трансформаційних процесів середини ХХ століття, що дасть змогу заповнити наявні прогалини в знаннях.

Наявні дослідження охоплюють різні аспекти модернізації та націоналізації, проте залишаються прогалини в комплексному аналізі економічних і культурних трансформацій середини ХХ століття. Запропонована стаття покликана заповнити ці ніші, зосереджуючись на взаємозв'язку економічних і культурних процесів у контексті загальноукраїнських і пострадянських трансформацій.

Мета статті – проаналізувати взаємозв'язок процесів модернізації та націоналізації в Україні в середині ХХ століття, дослідити їхній вплив на економічні та культурні трансформації, а також оцінити значення цих процесів у контексті загальноукраїнських і пострадянських змін.

Завдання статті:

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження модернізації та націоналізації;
- проаналізувати економічні трансформації, зумовлені процесами модернізації в Україні в середині ХХ століття;
- виявити взаємозв'язок між модернізаційними процесами та націоналізацією в загальноукраїнському контексті.
- оцінити наслідки цих процесів для подальшого розвитку України в пострадянський період.

Виклад основного матеріалу. Дослідження процесів модернізації та націоналізації ґрунтуються на синтезі сукупного досвіду облаштування суспільства, що охоплює як розвиток його економічного базису, так і побудову інституцій, які забезпечують економічний, соціальний, політичний і духовний розвиток. Важливу роль у цих процесах відіграють дві протилежні тенденції: активізація демократизації суспільства, що супроводжується зростанням

участі громадян у прийнятті рішень і становленням інститутів громадянського суспільства, та глобалізація, яка поглиблює взаємозв'язок між країнами, розширюючи вплив наднаціональних організацій на розв'язання глобальних проблем.

Аналізуючи ці явища, слід звернути увагу на розробку концептуальних основ розвитку всіх секторів економіки, зокрема суспільного сектору, який у сучасній літературі розглядається як каталізатор економічного зростання та покращення якості життя громадян. Вітчизняна економічна література лише недавно почала розглядати суспільний сектор як базис перерозподільчих процесів і детермінуючу силу соціально-економічних реформ. Водночас ефективний розвиток цього сектору стикається з проблемою адекватної оцінки витрат і вигод, яка в суспільному секторі здійснюється на основі суспільних, а не індивідуальних потреб.

Перед українським суспільством стоїть нагальний виклик – необхідність подолання системних кризових явищ одночасно в політичній, економічній, соціальній та культурній сферах. Зазначені явища є глибоко взаємопов'язаними та взаємозумовленими. Саме тому численні спроби несистемних, ізольованих одна від одної реформ, які здебільшого були реакцією на окремі суспільні проблеми, мали обмежений, а інколи й протилежний до очікуваного ефект.

Комплексність і гострота цих проблем значною мірою спричинені інерційністю, спонтанністю та стихійним характером розвитку суспільства, а також відсутністю у лідерів і стратегічних інституцій чіткого бачення майбутнього країни. Останнє має базуватися як на уявленні про бажаний стан українського соціуму, так і на реалістичних і здійснених заходах, що дозволять досягти такого стану.

Частковою заміною власного бачення майбутнього стала ідея єдиної Європи, яка вплинула на всі європейські суспільства, включаючи українське. Інтеграційний проєкт Європейського Союзу (ЄС) передбачає мету, яка отримала широку підтримку в Україні та має мобілізуючий ефект. У межах інтеграційної взаємодії з ЄС існує можливість отримати матеріальну та організаційно-інтелектуальну підтримку для здійснення суспільних перетворень, що стимулює вибір цього шляху.

Однак, як свідчить досвід центральноєвропейських країн, таких як Болгарія, Румунія та Угорщина, входження до ЄС не є остаточною відповіддю на виклики, з якими стикається суспільство. Варто зауважити, що запозичені інститути, недостатньо вкорінені в національних практиках, часто діють

неефективно. Жодна зовнішня структура, навіть така потужна, як ЄС, не може забезпечити внутрішні трансформації, якщо суспільство до них не готове або не прагне їх.

У цьому контексті особливо важливим є формування життєздатної стратегії реалізації національних інтересів України. Така стратегія повинна передбачати створення сприятливих умов для реалізації прав і свобод громадян, забезпечення належного рівня економічного розвитку та ефективну відповідь на безпекові виклики. Вона має бути максимально незалежною від зовнішньополітичної динаміки та враховувати історично сформовану культуру, сучасний стан і наявні ресурси українського суспільства.

У різні періоди на території України здійснювалися спроби реалізувати альтернативні варіанти відповіді на виклики модернізації та забезпечення стабільного суспільного розвитку. Однак жодна з цих спроб не виявилася повною мірою адекватною у довгостроковій перспективі. Виклик формування дієвої моделі сталого розвитку масового суспільства залишається актуальним для України й до сьогодні.

Визначальним чинником для формування українського соціуму в добу модерності стала тривала бездержавність України (Желанова, 2022: 17-20). Внаслідок цього процеси модернізації відбувалися переважно як зовнішньо нав'язані практики, що були лише частково пов'язані з природними соціальними трансформаціями в українському середовищі. Важливішу роль відігравали вольові рішення центральних урядів спочатку Російської імперії, а згодом і СРСР, вплив на які з боку українського населення і навіть місцевих еліт залишався вкрай обмеженим.

У таких умовах модернізація часто набувала форми насильницького руйнування традиційних соціальних структур і систем цінностей. Це зумовило стійкий консерватизм українського суспільства, його обережне, а іноді й відверто скептичне ставлення до соціальних інновацій та реформ (Паламарчук, 2014: 45-56). Відповідні суспільні настрої посилювалися на тлі трагічних подій XX століття, зокрема Голодомору, репресій, масових депортацій та воєнних катастроф, що стали наслідком авторитарних спроб форсованої модернізації.

Окрім цього, нерівномірність соціально-економічного розвитку різних регіонів України, різниця в культурно-історичній спадщині та вплив різних імперських традицій спричинили гетерогенність суспільних запитів і пріоритетів (Вонсович, 2021: 74-81). Зазначені чинники ускладнюють

формування єдиної національної стратегії розвитку, орієнтованої на модернізацію, яка б спиралася на загально визнані суспільні цінності та прагнення.

Економічні трансформації, зумовлені процесами модернізації в Україні в середині XX століття, слід розглядати у контексті радянського проєкту як альтернативи західному капіталізму (Пекар, 2025). Більшовики прагнули досягти прориву за допомогою «наукового» управління суспільним розвитком, застосовуючи методи централізованого планування, індустріалізації та колективізації, відкидаючи «непродуктивні витрати» на соціальну конкуренцію. Популярність комуністичної ідеї значною мірою була зумовлена дискредитацією західного лібералізму через наслідки світових воєн.

Радянський проєкт, попри свою альтернативність, мав західне інтелектуальне коріння і став однією з ідеологічних відповідей на хаотичну конкуренцію, що нібито ослаблювала суспільну єдність. Подібні ідеї лягли в основу і фашистських режимів, які, попри ірраціональний складник, також спиралися на віру в силу науки, технології та раціонального планування (Паламарчук, 2014: 425). Реалізація радянського проєкту зазнала корекції через необхідність адаптації до реальних умов, зокрема через відсутність очікуваної світової революції, економічну відсталість і потребу в терміновій відбудові країни після виснажливих воєн. Наведені фактори змусили радянське керівництво змінювати свої підходи, щоб забезпечити виживання і розвиток держави в умовах глобальної конкуренції. Відсутність світової революції та потреба відбудови аграрної країни, виснаженої війнами, змусили більшовиків вдатися до нової економічної політики (НЕП), що частково реанімувала ринкове регулювання. Проте цей крок залишився тимчасовим, і згодом НЕП було згорнуто через потребу в прискореній індустріалізації для ліквідації військового відставання. Згортання НЕПу було обумовлене не лише зовнішніми викликами, а й внутрішніми чинниками. Легітимність більшовиків базувалася на праві сильного після перемоги у громадянській війні, але зростання незалежних соціальних груп ставило під загрозу монополію партії. Відтак, жорстка централізація управління та розподілу ресурсів стала способом збереження контролю.

Форсована модернізація радянського суспільства здійснювалася адміністративними методами, зокрема через жорстке централізоване планування, мобілізацію ресурсів та примусову колективізацію. Вона супроводжувалася масовим терором,

включаючи репресії проти політичних опонентів, депортації цілих народів, розкуркулення і створення системи трудових таборів (ГУЛАГу). Наслідками цієї політики стали глибокі соціальні травми, демографічні втрати і страх, що став інструментом забезпечення покори та контролю над суспільством. Масові репресії були інструментом забезпечення дисципліни та усунення опозиції, що дозволяло реалізовувати великі конструктивістські проекти. Водночас страх став загальним інструментом управління, що унеможлилював незалежну соціальну конкуренцію.

Припинення масових репресій після смерті Йосипа Сталіна було зумовлене вичерпанням радянського суспільства та прагненням еліти до стабільності. «Нормалізація» радянської держави супроводжувалася послабленням ідеологічного контролю і створенням системи «соціалістичної законності». Технологічні досягнення, зокрема в космонавтиці, демонстрували конкурентоспроможність радянської моделі модернізації, проте спроби подолати відсутність ринкових механізмів і наслідки жорсткої централізації виявилися недостатньо ефективними. Наприклад, реформи часів «косигінських» перетворень у 1960-х роках намагалися поєднати планову економіку з елементами економічного стимулювання, але не змогли подолати системні проблеми, що згодом призвело до стагнації та зниження темпів розвитку.

Таким чином, економічні трансформації в Україні в середині XX століття відбувалися в контексті радянської модернізації, що поєднувала науково-технічний прогрес із жорсткими адміністративними методами та репресіями. Попри досягнення у сфері індустріалізації та технологій, така модель виявилася недостатньо гнучкою для довгострокового розвитку, що врешті-решт призвело до її кризи.

Пошук нового балансу у співвідношенні взаємодії та конкуренції в українському суспільстві в пострадянський період став ключовим викликом для формування стабільної соціально-економічної системи. Цей процес був зумовлений не лише конкретними політичними рішеннями, але й впливом глибинних соціокультурних обмежень, що сформувалися в попередні десятиліття. Збереження надмірного рівня соціальної нерівності, яке стало майже неминучим наслідком ліберальних економічних реформ, призвело до таких негативних соціальних явищ, як низький рівень життя, зростання злочинності, послаблення соціальних зв'язків і загальна нестабільність.

Як відомо, ефективність і незворотність будь-яких реформ можливі лише за умови стабільної підтримки з боку більшості населення. Водночас

однієї лише економічної доцільності недостатньо для створення довгострокової мотивації до змін. Неминучі труднощі та невдачі на етапі реалізації реформ можуть суттєво ослабити їхню підтримку, якщо реформи сприйматимуть виключно як «корисні», а не як «справедливі». Тому соціальні зміни мають спиратися на глибоко вкорінені в суспільстві цінності, зокрема на принципи рівності, толерантності та справедливості. Однак в українському соціумі досі зберігається прихильність до «вирівнюючої» справедливості, що значною мірою пояснюється історичним спадком радянської ідеології та егалітаристськими традиціями. Це створює додаткові труднощі в процесі впровадження ринкових реформ, зокрема через неоднозначне ставлення громадян до приватизації та майнового розшарування. Відсутність сприйняття справедливості наявного способу розподілу соціальних благ може призвести до соціальної напруги та зниження ефективності кооперації (Нац. Менш., 2020: 256-260).

Важливим аспектом, що впливає на підтримку реформ, є значна частка населення, яка має обмежені можливості для самостійного покращення свого добробуту. Такі групи, зокрема люди старшого віку, є природними прихильниками патерналістської держави. В умовах недостатньої розвиненості альтернативних державним структур соціального захисту, Україна стикається з необхідністю збереження широких соціальних зобов'язань, що, своєю чергою, обмежує можливості для економічних реформ.

Реформування системи соціального захисту потребує чіткої адресності підтримки та відповідності реальним потребам населення. Однак застарілість і неефективність діючих механізмів, непрозорість бюджетної системи та неадресний характер соціальних виплат ускладнюють цей процес. Будь-які спроби перегляду соціальних зобов'язань часто стикаються зі значним суспільним опором, що підкреслює важливість діалогу між владою та громадянами (Смолій, Осіпова, 2021).

Вочевидь, одним із можливих шляхів досягнення балансу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю є вдосконалення податкової політики. Зокрема, оподаткування предметів розкоші та елітної нерухомості може стати символічним внеском заможних громадян у процес соціальних перетворень. Хоча обсяги таких надходжень можуть бути незначними, їхнє символічне значення сприятиме зміцненню соціальної згуртованості.

Модернізація та націоналізація в середині XX століття стали ключовими чинниками трансформаційних процесів, які визначили подальший

розвиток як економічної, так і культурної сфери України. Важливо проаналізувати ці процеси через призму їхніх методів, наслідків і впливу на суспільство (табл. 1).

Таким чином, подальший розвиток України в пострадянський період залежатиме від здатності держави поєднати економічні реформи з дотриманням принципів соціальної справедливості та прозорості. Успішність цього процесу визначатиметься рівнем суспільної підтримки, що можливо лише за умови відкритого діалогу, врахування історичних і культурних особливостей та справедливого розподілу соціальних благ.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можна констатувати, що модернізація та націоналізація є взаємопов'язаними процесами, що включають як соціальні, так і економічні зміни в контексті загальноукраїнських трансформацій. У теоретичному плані зазначені процеси може бути розглянуто через призму теорій соціально-економічного розвитку, теорій національної ідентичності та державного управління. Методологічно дослідження таких процесів передбачає застосування міждисциплінарних підходів, які включають аналіз економічних, політичних та культурних аспектів, а також використання історико-структурного і соціокультурного аналізу.

Процеси модернізації в Україні в середині XX століття мали значний економічний вплив,

зокрема на індустріалізацію, розвиток сільського господарства та зміни у виробничих відносинах. Акцент на індустріалізацію став визначальним етапом у радянському періоді, що призвів до створення нових виробничих потужностей і зміни в економічній структурі країни. Однак, модернізація також супроводжувалась значними соціальними викликами, такими як примусова колективізація, що в окремих випадках негативно вплинула на розвиток регіонів та національні меншини.

Модернізація та націоналізація були тісно взаємопов'язані в Україні, оскільки процеси економічної трансформації мали значний вплив на формування національної ідентичності та політичного устрою. Націоналізація основних галузей економіки, зокрема в рамках колективізації, стала інструментом централізації державної влади, однак з іншого боку вона вплинула на відродження національних традицій та локальних форм господарювання. Взаємодія між модернізацією та націоналізацією призвела до формування особливого українського соціально-економічного контексту.

Наслідки модернізації та націоналізації для розвитку України в пострадянський період є багатограними. З одного боку, індустріалізація та націоналізація забезпечили певний економічний розвиток в радянський період, проте після здобуття незалежності Україні довелося адаптувати свою економіку до нових умов ринкової економіки

Таблиця 1

Економічні та культурні трансформації в Україні в середині XX століття в контексті модернізації та націоналізації

Параметр	Модернізація	Націоналізація	Вплив на економіку	Вплив на культуру
Цілі процесу	Індустріалізація, технічний прогрес, підвищення продуктивності	Перехід основних засобів виробництва у власність держави	Зростання промислового виробництва, централізація економіки	Формування ідеологічно вивіреного культурного простору
Методи впровадження	Планова економіка, інтенсивне будівництво заводів, технічна освіта	Конфіскація приватної власності, створення державних підприємств	Монополізація, збільшення масштабів виробництва	Уніфікація культурної продукції, контроль над творчістю
Соціальні наслідки	Урбанізація, зростання робітничого класу, соціальна мобільність	Втрата приватної ініціативи, залежність від держави	Зростання рівня зайнятості, поява нових професій	Знищення національних культурних особливостей, ідеологізація мистецтва
Політичний вплив	Зміцнення централізованої влади, партійний контроль	Підсилення ролі держави в усіх сферах життя	Адміністративне управління економікою	Пропаганда, формування офіційної культурної доктрини
Довгострокові наслідки	Інфраструктурний розвиток, науково-технічний потенціал	Відсутність конкуренції, неефективність управління	Деформація ринкових механізмів	Втрата частини культурної спадщини, стандартизація мистецтва

Джерело: власна розробка автора

та глобалізації. Негативні наслідки включають неефективність планової економіки, що ускладнило перехід до ринкової системи, а також нерівномірний розвиток регіонів та збереження старих економічних структур. Саме тому ці процеси вплинули на подальший економічний розвиток країни та визначили її трансформаційні виклики в умовах глобальних змін.

Подальші дослідження можуть зосередитись на детальному вивченні того, як процеси модернізації та націоналізації вплинули на економічний та соціальний розвиток різних регіонів України, зокрема на сільське господарство, промисловість та інфраструктуру. Це дозволить глибше зрозуміти регіональні особливості й відмінності у результатах модернізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чорна І. Трансформація масової політичної свідомості в умовах модернізації політичної системи України. Питання психології. Вісник Національного університету оборони України. 2021. Вип. 60, №2. С. 157-163.
2. Єфтені Н. М. Особливості формування політичної свідомості. Політичне життя. 2019. Вип. 4. С. 66-70.
3. Резнік О. Колективна ідентичність за умов війни: від комплексу меншовартості до нації переможців. 2022. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL: <http://surl.li/dlxnaх> (дата звернення: 02.03.2025).
4. Журба К., Рейпольська О. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія. Київ: Компрінт, 2024. 232 с.
5. Макаренко Л. О. Роль ідеології в житті суспільства та особи. Правова держава. 2016. Вип. 27. С. 139-143.
6. Осіпова З. О. Трансформація політичної культури громадян України в умовах гібридної агресії Росії. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2024. Вип. 39. С. 120-131.
7. Поліщук Ю. Національна та громадянська ідентичності в Україні в умовах російсько-української війни: константи та зміни. Політичні дослідження. 2024. Вип. 2, № 8. С. 73-93.
8. Піщанська, В. М. Специфіка естетичного у формуванні сучасної української культури. Культурологічний альманах. 2024. Вип. 2. С. 373-379.
9. Сенчило-Татліліоглу Н. Новотвори воєнної тематики в українському фольклорі. Світові виміри освітніх тенденцій: збірник наукових праць / за заг. ред. Г. В. Межжеріної, О. Ю. Корчук; Навчально-науковий інститут міжнародного співробітництва та освіти. Національний авіаційний університет. Київ. 2024. Вип. 17. С. 100-106.
10. Коткова Л.І. Мова як ключовий лінгвоментальний образ поетичної картини світу Сергія Жадана (на матеріалі збірки «Скрипниківка»). Література та культура Полісся. 2023. Вип. 109, № 23. С. 220-233.
11. Желанова В.В., Матвієнко О.В. Національно-культурна ідентичність особистості: сутність та структура. Інноваційна педагогіка. 2022. Вип. 49. С. 17-20.
12. Паламарчук М. О. Виклики модернізації в Україні: політичні аспекти: монографія / за ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2014. 152 с.
13. Вонсович С. Поняття національної ідентичності: український дискурс. Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методики викладання соціально-політичних дисциплін. 2021. Вип. 22, № 29. С. 74-81.
14. Пекар В. Українська модернізація: виклик і шанс. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3123777-ukrainska-modernizacia-viklik-i-sans.html> (дата звернення: 02.03.2025).
15. Національні меншини України в політичних процесах XX-XXI століть: стан і проблеми дослідження: монографія / В. О. Котигоренко та ін. Київ: ІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 624 с.
16. Смолій Л., Осіпова А. Еволюція концепту «суспільний сектор» в контексті теорій економічного розвитку. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 24. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-24-22

REFERENCES

1. Chorna I. (2021) Transformaciia masovoi politychnoi svidomosti v umovakh modernizacii politychnoi systemy Ukrainy. [Transformation of mass political consciousness in the context of modernization of the political system of Ukraine] Pytannia psykholohii. Visnyk Nacionalnogo universitetu oborony Ukrainy. 2(60), 157-163 [in Ukrainian].
2. Yefteni N. M. (2019) Osoblyvosti formuvannia politychnoi svidomosti. [Peculiarities of the formation of political consciousness]. Politucne zhyttia. 4, 66-70 [in Ukrainian].
3. Reznik O. (2022) Kolectyvna identychnist za umov viyny: vid kompleksu menshovartosti do nacji peremozhciv. [Collective identity under war conditions: from an inferiority complex to a nation of winners]. Fond «Demokratychni initsiatyvy» im. Ilka Kucheriva. [in Ukrainian].
4. Zhurba K., Reipolska O. (2024) Utverdzhennia ukrainskoi nacionalnoi ta gromadianskoi identychnosti. [Assertion of Ukrainian national and civic identity]: monographiia. Kyiv: Komprint, 232 [in Ukrainian].
5. Makarenko L. O. (2016) Rol ideolohii v zhytti suspilstva ta osoby. [The role of ideology in the life of society and the individual]. Pravova derzhava. 27, 139-143 [in Ukrainian].
6. Osipova Z. O. (2024) Transformaciia poliyuchnoi kultury hromadian Ukrainy v umovach hibrydnoi ahresii Rosii. [Transformation of the political culture of Ukrainian citizens in the conditions of Russia's hybrid aggression]. Visnyk Mariupils'kogo derzhavnogo universitetu. Serii: Istoriia. Politychni nauky. 39, 120-131 [in Ukrainian].
7. Polishchuk Yu. (2024) Nacionalna nf hromadianska identychnosti v Ukraini v umovach rosiysko-ukrainskoi viyny: konstanty ta zminy. [National and civic identity in Ukraine in the conditions of the Russian-Ukrainian war: constants and changes]. Politychni doslidzennia. 8(2), 73-93. [in Ukrainian].

8. Pishchanska, V. M. (2024) Specyfika estetychnoho u formubanni suchasnoi ukrainskoi kultury. [Specificity of the aesthetic in the formation of modern Ukrainian culture]. Kulturolohichniy almanakh. 2024. 2, 373-379. [in Ukrainian].
9. Senchylo-Tatlilioglu N. (2024) Novotvory voyennoi tematyky v ukrainskomu folklori. [Novelties of military themes in Ukrainian folklore]. Svitovi vymyry osvitnikh tendencyi: zbirnyk naukovykh prac / za zah. Red. G. V. Mezhzherina, O. Yu. Korchuk; Navchalno-naukovyi instytut mizhnarodnoho spivrobitnytva ta osvity. Nacionalnyi aviaciyniy universytet. Kyiv. 17, 100-106. [in Ukrainian].
10. Kotkova L. I. (2023) Mova iak kliuchovyi lingvomentalniy obraz kartyny svitu Serhiia Zhadana (na materialy zbirky «Skrypnykivka»). [Language as a key linguamental image of the poetic picture of the world by Serhiy Zhadan (based on the material of the collection “Skrypnykovka”).]. Literatura ta kultura Polissia. 23(109), 220-233. [in Ukrainian].
11. Zhelanova V.V., Matvienko O.V. (2022) Nacionalno-kulturna identychnist osobystosti: sutnist ta struktura. [National and cultural identity of the individual: essence and structure]. Innovaciyna pedagogika. 49, 17-20. [in Ukrainian].
12. Palamarchuk M. O. (2014) Vyklyky modernizacii v Ukraini: politychni aspekty. [Challenges of modernization in Ukraine: political aspects]: monografiia / za red. O. V. Lytvynenko. Kyiv: NISD, 152 [in Ukrainian].
13. Vonsovich S. (2021) Poniattia nacionalnoi identychnosti: ukrainskyi dyskurs. [The concept of national identity: Ukrainian discourse]. Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Serii 22. Politychni nauky ta metody vykladanniia socio-politychnykh dyscyplin. 29(22), 74-81. [in Ukrainian].
14. Pekar V. (2025) Ukrainska modernizaciia: vykyk i shans. [Ukrainian modernization: challenge and chance]. Ukrinform. [in Ukrainian].
15. Kotyhorenko V. O. et al. (2020) Nacionalny menshyny Ukrainy v politychnykh procesakh XX-XXI stolit: stan i problemy doslidzhennia. [National minorities of Ukraine in political processes of the 20th-21st centuries: state and problems of research]: monographiia, Kyiv: IPIEND im I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 624 [in Ukrainian].
16. Smoliy L., Osipova A. (2021) Evoliuciia konceptu «suspilnyi sektor» v konteksti teoryi ekonomichnoho rozvytku. [The evolution of the concept of «public sector» in the context of theories of economic development]. Ekonomika ta Suspilstvo. 24. [in Ukrainian].